

ефективному протидіянню преступности. “Любую новую норму надо конструировать в связи с общим контекстом кодекса, с учётом всех его норм” [5, с. 137].

Использованные источники:

1. Алексеев И.А., Овчинский В.С., Побегайло Э.Ф. *Российская уголовная политика преодоление кризиса.*-М.: Норма, 2008.- С.14.
2. См., Долгова А.И. *Преступность. ее организованность и криминальное общество.* М., 2003.- С. 535-536
3. Коробеев А.И., Усс А.В., Голик Ю.В. *Уголовно-правовая политика: тенденции и перспективы.*- Красноярск, 1991.- С.7.
4. См.: Миньковский Г.М. *Правовая политика в сфере борьбы с преступностью и проблемы законодательного регулирования этой борьбы//Проблемы формирования уголовной политики Российской Федерации и ее реализации органами внутренних дел.* – М. 1995.- С. 32; Босхолов С.С. *Основы уголовной политики: Конституционный, криминологический, уголовно-правовой и информационный аспекты.*- М.: «ЮрИнфоР», 1999.-С.31.
5. Наумов А.В. *Уголовная статистика: преступность и ее стабильность// Уголовное право.* – 2008. – №4. – С. 137.

Захарчук Віктор Миколайович,
*асистент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права*

**РОЗМЕЖУВАННЯ САМОВІЛЬНОГО ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ
З ОКРЕМИМИ ЗЛОЧИНАМИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ**

Розмежування складів злочинів зумовлене наявністю в них спільних ознак і є на думку В.М. Кудрявцева, зворотню стороною їх кваліфікації [1, с. 146]. Л.П. Брич виділяє два варіанти співвідношення складів злочинів, що мають спільні ознаки: склади злочинів є суміжними; склади злочинів передбачені нормами, що перебувають у конкуренції як загальна та спеціальна або як частина та ціле. А на підставі цього виділяє такі види розмежування складів злочинів: розмежування складів злочинів, передбачених нормами, що перебувають у конкуренції та розмежування суміжних складів злочинів [2, с. 60 – 70]. Роль ознак, за якими проводиться розмежування відіграють ознаки складу злочину, при цьому, як вказує В.О. Навроцький, не будь-які ознаки, а лише такі, які в різних злочинах відрізняються і які прямо вказані в диспозиції правової норми, тобто є конституюючими ознаками злочину [3, с. 480]. В процесі розмежування ознаки складів злочинів порівнюються за їхнім змістом і, таким чином, виявляються їхні функції в ході розмежування складів злочинів. Сам же склад злочину є об'єктом, а не критерієм розмежування.

А.І. Терещенко та В.А. Бублейник пишуть, що часто самовільне зайняття земельних ділянок здійснюється відкритим способом, при цьому злочинець не звертає уваги на протести з боку власників чи законних користувачів земельних ділянок. В такому випадку, на їх думку, дії особи, яка самовільно займає земельну ділянку, нічим не відрізняються від грабежу [4, с. 228 – 229]. На думку С.В. Склярова, якщо захоплення земельної ділянки здійснюється із застосуванням насильства, небезпечного для життя і здоров'я, такі дії можуть кваліфікуватись як розбій; без насильства – як грабіж; якщо ж такі дії вчиняються таємно – як крадіжка [5, с. 53].

Для розмежування вказаних злочинів необхідно враховувати, що характерною ознакою крадіжки і грабежу, на відміну від інших злочинів проти власності, є те, що вони вчиняються шляхом викрадення майна, тобто шляхом його фізичного вилучення проти волі власника та переміщення у просторі. Власник майна в таких випадках позбавляється

можливості володіти, користуватися і розпоряджатися ним. Однак земельну ділянку, як предмет злочину, зважаючи на її фізичні властивості, неможливо викрасти, тобто вилучити і перенести в інше місце, зберігши при цьому її цілісність. І.А. Клепицький вказує, що особливий характер володіння нерухомістю, якою є земельна ділянка полягає у тому, що недобросовісний набувач не може забрати річ із собою. Особа, яка неправомірно захопила нерухомість, залишається «прикутою» до місця злочину. Якщо вона сховається, то тим самим припинить свої неправомірні дії [6, с. 12]. Тому в разі самовільного зайняття земельної ділянки особа стає лише її незаконним володільцем, сама ж земельна ділянка не вилучається і лишається на тому ж місці. Власник знає її місцезнаходження, що не є характерним для крадіжки чи грабежу, а також він не позбавлений права володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою, йому лише створені перешкоди у вчиненні таких дій.

П.В. Олійник слушно наголосив, що самовільне зайняття земельної ділянки без юридичного оформлення права власності, враховуючи особливості її оборотоздатності не може розглядатися як її викрадення і має характер тимчасового запозичення. Тобто воно обмежується лише тимчасовим заволодінням майном, що може бути припинене власником, який задіє механізми захисту порушеного права [7, с. 163]. А.І. Бойцов також зауважує, що в силу фізичних та юридичних властивостей земельної ділянки її самовільне зайняття не можна кваліфікувати як крадіжку, грабіж або розбій [8, с. 162].

Отож, головна розмежувальна ознака між злочином, що передбачений ч. 1 ст. 197¹ КК України та злочинами, що передбачені статтями 185-187 КК України полягає в тому, що самовільне зайняття земельної ділянки не означає її викрадення у потерпілого, адже земельна ділянка не може бути відокремлена від такого природного об'єкта, як земля. Відокремленим може бути лише поверхневий (грунтовий) шар. Тому земельна ділянка, як нерухоме майно не може бути предметом крадіжки, грабежу або розбою. Отож, в даному разі порівнювані злочини є суміжними і їх кваліфікація за сукупністю неможлива.

Для розмежування самовільного зайняття земельної ділянки з іншими злочинами проти власності – вимаганням та шахрайством потрібно враховувати наступні розмежувальні ознаки. Перша з них – це спосіб дій. На думку О.О. Дудорова, якщо самовільне зайняття земельної ділянки означає фактичне заволодіння та користування земельною ділянкою, не поєднане з отриманням титулу на неї, то винний у шахрайстві або вимаганні у певний спосіб отримує (прагне отримати) правовстановлюючий документ на земельну ділянку, а отже, право на неї [9, с. 35]. М.Й. Коржанський також зазначав, що при шахрайстві разом з передачею майна винному передаються і всі повноваження власника разом [127, с. 270]. При самовільному ж зайнятті земельної ділянки такі повноваження не передаються і особа володіє земельною ділянкою без жодних правових підстав. Тому потрібно погодитись з П.В. Олійником, який вказує, що для повного та постійного панування над нерухомою річчю в особи не залишається іншого способу, як спонукати або примусити власника передати винній особі права на нерухомість, що можливе лише шахрайським способом або вимаганням [7, с. 164]. О.О. Дудоров та Р.О. Мовчан також вважають, що у випадку, коли особа заволодіває правом на земельну ділянку шляхом шахрайства чи вимагання, її дії мають кваліфікуватись лише за ст. 189 або за ст. 190 КК України, оскільки зазначені дії порушують юридичний зв'язок власника із земельною ділянкою, що не характерне для самовільного її зайняття, при якому заволодіння носить тимчасовий характер і порушує лише фактичний зв'язок власника із земельною ділянкою [11, с. 251].

Наступною розмежувальною ознакою є те, що в результаті шахрайських дій потерпілий – власник, володільець, особа, у віданні або під охороною якої знаходиться майно, добровільно передає майно або право на нього винній особі. При цьому, як вказує В.М. Бурдін, в свідомості потерпілої особи винним створюється помилкове враження про необхідність або вигідність передачі певного майна чи прав на майно винному. Також потерпілий чітко усвідомлює, яке саме майно чи права на майно він передає [12, с. 220]. П.С. Матишевський зазначав, що безпосередня участь потерпілого у передачі майнових благ і

добровільність його дій є обов'язковими ознаками шахрайства, які відрізняють його від викрадення майна та інших злочинів проти власності, де не вимагається вчинення будь-яких дій з боку потерпілого [13, с. 64]. У разі ж самовільного зайняття земельної ділянки власник не вчиняє жодних дій щодо передачі злочинцеві прав на земельну ділянку, ні добровільно, ні примусово і може певний час навіть не знати, що вона є самовільно зайнятою. На нього не чиниться злочинний вплив (погроза), що є характерним для вимагання.

Також потрібно враховувати і те, що для отримання майна або права на майно при вимаганні та шахрайстві не є обов'язковим безпосередній контакт злочинця з майном, тоді як обов'язковою ознакою самовільного зайняття земельної ділянки є безпосередній вплив на земельну ділянку, що полягає у заволодінні нею та її фактичному використанні (в тому числі шляхом використання винною особою найманих працівників або з використанням можливостей юридичної особи).

Предметом вимагання та шахрайства, окрім майна також може бути і право на майно. При самовільному ж зайнятті земельної ділянки таким предметом є лише майно (земельна ділянка). Тому наявність відносно великої кількості ознак, що розмежовують досліджувані злочини дає змогу говорити про те, що вони є суміжними.

Отож, для розмежування самовільного зайняття земельної ділянки з окремими злочинами проти власності слід звертати увагу на такі ознаки: предмет злочину – земельна ділянка, яка є нерухомим майном, що не може бути викрадена, тобто вилучена і перенесена в інше місце без втрати її цілісності та якісних характеристик; спосіб вчинення – будь-які дії, які свідчать про фактичне використання земельної ділянки; розмір заподіяної шкоди (шкода у значному розмірі); суб'єкт злочину – загальний суб'єкт, який не наділений жодними правомочностями відносно самовільно зайнятої земельної ділянки тощо.

Використані джерела:

1. Кудрявцев В. Н. *Общая теория квалификации преступлений* / В. Н. Кудрявцев. – М.: «Юридическая литература», 1972. – 352 с.
2. Брич Л. П. *Закономірності розмежування складів злочинів* / Л. П. Брич // *Життя і право*. – 2004. – № 7. – С. 67 – 75.
3. Навроцький В. О. *Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник* / В. О. Навроцький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
4. Терещенко А. І. *Кримінально-правова характеристика самовільного зайняття земельної ділянки* / А. І. Терещенко, В. А. Бублейник // *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. – 2008. – № 2. – С. 221 – 232.
5. Скляр С. *Уголовная ответственность за хищение недвижимого имущества* / С. Скляр // *Российская юстиция*. – 2001. – № 6. – С. 52 – 53.
6. Клецицкий И. А. *Недвижимость как предмет хищения и вымогательства* / И. А. Клецицкий // *Государство и право*. – 2000. – № 12. – С. 11 – 19.
7. Олійник П. В. *Земля як предмет злочинів проти власності* / П. В. Олійник // *Вісник Харківського національного ун-ту внутрішніх справ*. – 2007. – № 39. – С. 160 – 171.
8. Бойцов А. И. *Преступления против собственности* / А. И. Бойцов. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 775 с.
9. Дудоров О. О. *Кримінально-правова характеристика самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва* / О. О. Дудоров, М. І. Мельник // *Вісник Верховного Суду України*. – 2007. – № 12. – С. 29 – 36.
10. Коржанський М. Й. *Кваліфікація злочинів: навчальний посібник* / М. Й. Коржанський. – [2-ге видання]. – К.: Атіка, 2002. – 640 с.
11. Дудоров О. О. *Кримінальна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво: монографія* / О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – 400 с.

12. Бурдін В. Викрадення: окремі проблеми розмежування та диференціації кримінальної відповідальності / В. Бурдін // Вісник Львівського університету ім. І. Франка. Серія юридична. – 2012. – Вип. 55. – С. 216 – 226.
13. Матышевский П. С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления / П. С. Матышевский. – К.: Юринком, 1996. – 240 с.

Каденко Оксана Олегівна,
старший викладач кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
магістр права

СТАЖУВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗДОБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА

Адвокатура завжди була і є віддзеркаленням стану суспільства та держави. Міцність та авторитетність інституту адвокатури свідчить про готовність і здатність держави забезпечити ефективність функціонування дієвих та ефективних механізмів захисту людини та відповідних суспільних інтересів.

Адвокати є одночасно і носіями наданих повноважень по правозахисту, і представниками самого інституту адвокатури, від професійних та особистісних якостей яких значною мірою залежить стан адвокатури в цілому. Саме тому, питання допуску до адвокатської професії сьогодні є одним із найбільш актуальних питань у даній сфері.

Із прийняттям нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» питання допуску до адвокатської професії здобули іншого врегулювання [1].

Зокрема, на відміну від попереднього порядку здобуття статусу адвоката, було визначено якісно новий його етап – необхідність проходження стажування.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом може бути особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Згідно ч. 1 ст. 10 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» стажування полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність. Стажування здійснюється протягом шести місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону.

Відповідно до ч. 4 ст. 10 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» порядок проходження стажування, програма та методика оцінювання стажування затверджується Радою адвокатів України.

На виконання зазначеної норми Закону 16 лютого 2013 року рішенням Ради адвокатів України було затверджено Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю [2].

У зв'язку із тим, що норми зазначеного Положення викликали неабиякі дискусії як серед громадськості, так і серед членів Ради адвокатів України, 01 червня 2013 року, 27 липня 2013 року та 27 вересня 2013 року відповідними рішеннями РАУ до вказаного акту вносились чисельні зміни.

На даний час актами Ради адвокатів України детально визначено повноваження органів адвокатського самоврядування по організації стажування, порядок укладення договорів на керівництво стажування, порядок організації та проходження стажування, порядок визначення внеску за проходження стажування, оцінювання результатів стажування, звільнення від стажування тощо, а також затверджено типові форми всіх необхідних